

Herfstij der Middeleeuwen. Studie over Levens- en Gedachtenvormen der veertiende en vijftiende eeuw in Frankrijk en de Nederlanden door J. HUIZENGA. Haarlem H. D. Tjeenk Willink, en Zoon 1919.

Onder den gelukkigen titel van Herfstij der Middeleeuwen biedt de Leidache Hoogleraar in dit werk van 551 bladzijden eene breede en diepe studie aan over het cultuurleven der veertiende en inzonderheid der vijftiende eeuw in Frankrijk en voor een geringer deel ook in de Nederlanden. Prof. Huizenga tracht ons dat zultuurleven te doen kennen, niet zooals het den nieuwen tijd heeft voorbereid, maar bepaaldelijk als uiteinde en uitbloeij van de eigenaardige Middeleeuwsche beschaving. Om ons daarvan een natuurgetrouw beeld te geven, heeft de Hoogleraar geen tijd gespaard en geen moeite ontzien. Wat hij van de talloze kronieken en oorkonden raadpleegde, moge naar zijn eigen zeggen slechts een gering deel zijn van wat hij lezen wilde, het is toch zoo omvangrijk, dat wij telkens verbaasd staan over de uitgebreide kennis, waarover de schrijver beschikt, en ons overstelt gevoelen door het feitenmateriaal, dat hij in zijne studie verwerkt. Prof. Huizenga leidt ons rond in al de gebieden, waarop de cultuur zich toen bewoog, van godsdienst, moraal, kunst, liefdeleven, ridderschap, kruistochten, duel enz., en op al die terreinen betoont hij zich een gids, die aan solide kennis een helder inzicht paart en een eigen kijk op de dingen heeft. Men leze bijv. maar eens, wat hij over het realisme der Middeleeuwen zegt (bl. 340 v.), of over de kunst en het leven (bl. 424 v.), of over de Imitatie van Thomas à Kempis (bl. 382). 't Zijn alle bekende zaken, maar door Prof. Huizenga toch zelfstandig gezien en beschreven.

Het is eene wereld van contrasten, waarvan wij worden binnengeleid, van hardvochtigheid en barmhartigheid, van ongebondenheid en onthouding, van veroering en verachting der vrouw, van wereldzucht en wereldvlucht enz.; en deze tegenstellingen hangen alle samen met de theologische en philosophische beschouwingen van dien tijd. Het bovennatuurlijke en het natuurlijke staan quantitatief, dualistisch naast elkaar en kunnen tot geene verzoening komen. Beurtelings triumpfeert het een of het ander. De harmonie van het leven ontbreekt; en Humanisme en Reformatie zijn dan beide pogingen, om, ieder op zijne wijze, deze terug te vinden.

H. B.

Historisch Christendom door Dr. G. VAN DER LEEUW,
Hoogleraar te Groningen. Utrecht, A. Oosthoek 1919.

Prof. van der Leeuw, die een korten tijd geleden tot hoogleraar in de godsdienstgeschiedenis te Groningen werd benoemd, verontschuldigt zich eenigermate in het voorbericht, dat hij in dit geschrift een dogmatisch thema behandelt. Maar wij mogen er hem dankbaar voor zijn, dat hij het belangrijk